УДК 001.895:[336:681.3]

О.В. Корнєва
Івано-Франківський державний технічний університет нафти і газу

ІНФОРМАЦІЙНО-ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

© Корнєва О.В., 2001

Визначено основні передумови ефективності інноваційних процесів на мікрорівні. Обгрунтовано можливість збалансованої фінансово-кредитної системи інвестування інновацій, вибору адекватних форм новаторського процесу. Проаналізовано проблему вдосконалення інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Main preconditions of the efficiency of innovative processes on the microlevel have been determined. Possibility of balanced finance-and-credit system of investing, selection of adequate forms of innovative process have been proved. The problem of improving information supply of innovative activity has also been analysed.

Ринкова трансформація національної економіки відкриває новий етап у розвитку інноваційних процесів. Тому гостро постала проблема наукового осмислення нових явищ у сфері інноваційної діяльності, розуміння їх змісту, природи і сутності, розробки ефективних схем, моделей інноваційного процесу та їх використання на практиці.

Проблеми інноваційної діяльності підприємств машинобудівної галузі в Україні є дуже різноплановими. Попереднє дослідження дозволило виділити чотири групи, які на нашу думку створюють необхідні передумови ефективності інноваційних процесів: фінансові, інформаційні, організаційні, соціально-психологічні. Досвід показує, що ці характеристики тісно взаємопов'язані між собою і тільки в сукупності можуть дати комплексну оцінку досліджуваного об'єкта – інноваційної системи. Більш глибоке дослідження процесів функціонування та розвитку інноваційних систем передбачає виявлення та аналіз внутрішніх зв’язків між елементами системи, побудову моделей різних властивостей для пізнання їх структури, механізму цих явищ.

Аналіз доцільно розпочати із фінансового аспекту інноваційної діяльності. Дана проблема як ніколи актуальна сьогодні за умов зростання складності інноваційних проектів, що позначається на величині необхідних для їх реалізації фінансових ресурсів. Вартість багатьох досліджень і розробок зараз перевищує фінансові можливості навіть крупних компаній і багато в чому залежить від підтримки держави. Ідеться насамперед про орієнтацію банківського сектора на першочергове кредитування пріоритетних у народногосподарському плані виробництв, підпорядкуванні кредитних відносин пожвавленню інноваційної діяльності базових галузей економіки України, перш за все машинобудівної галузі. Практична відсутність інвестиційних вкладів з боку комерційних банків у виробничі галузі пов’язано з тим, що в умовах сучасної інфляції довгострокові кредити є низькорентабельними вкладами. Тому, на нашу думку, доцільним є збереження пріоритетів фінансування інноваційних проектів хоча б кількох спеціалізованих банківських установ (зокрема, “Промінвестбанку”, “Укрінбанку”, сама назва яких свідчить про цільову спрямо-

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

ваність) на регіональному рівні у швидкому, якісному і всебічному задоволенні потреб машинобудівних підприємств у банківському обслуговуванні.

Якщо розглянути класичний варіант реалізації інноваційного процесу, який починається з ініціації ідеї і втілення її в новинку з подальшим впровадженням у виробництво, то визначну роль відіграють довго- та середньострокові інвестиції, і в умовах різкого скорочення державних джерел фінансування, обмеженості власних, а також дорожнечу кредитних ресурсів в умовах інфляції, нестабільності економіки, то стає зрозумілим, що основною умовою є забезпечення достатнього обсягу інвестицій в розробку та реалізацію інновацій.

Статистичні дані вказують на тенденцію як відносного, так і абсолютного скорочення капітальних вкладень в економіку України за останні роки. Тому суть проблеми полягає в оперативному вживанні неординарних заходів для нейтралізації негативних тенденцій, що склалися в інвестиційно-інноваційному процесі. Передусім йдеться про мобілізацію всіх наявних джерел інвестицій, залучення додаткових внутрішніх і зовнішніх коштів, сукупна критична маса яких засвідчить наявність позитивних зрушень в інвестиційному процесі.

Невід'ємною складовою успішності інноваційної стратегії є амортизаційна політика, яка передбачає розробку і практичне застосування науково обгрунтованих концепцій регулювання процесів простого відтворення. Нескладні арифметичні розрахунки доводять, що замість стимулюючої амортизаційної політики, направленої на прискорення інноваційних процесів і підвищення конкурентоздатності вітчизняних підприємств, в Україні проводиться суто фіскальна амортизаційна політика, яка, навпаки, стримує ці процеси. Що стосується прискореної амортизації, то даний механізм не відпрацьований, хоча є на сьогодні чи не єдиним економічно доцільним і прогресивним нововведенням в податковому законодавстві.

Не зупиняючись на питаннях актуальності та проблематичності залучення іноземних інвестицій в економіку України, що має важливе значення для виходу вітчизняного народного господарства з кризового стану, слід констатувати, що у специфічних вітчизняних умовах оптимальним є застосування змішаних варіантів фінансування, збалансованої фінансово-кредитної системи інвестування. Серед поки що нетрадиційних для вітчизняних підприємств джерел, найперспективніших форм інвестування, здатних суттєво пожвавити процес технологічного оновлення виробництва в Україні, доцільно виділити лізинг.

Як один з найбільш прогресивних методів матеріально-технічного забезпечення виробництва, який відкриває доступ до передової техніки в умовах її швидкого морального старіння, лізинг дає змогу використати у виробничій діяльності не тільки окреме обладнання, а й повністю укомплектовані виробництва, створюються умови для отримання передової технології, її успішного освоєння, може супроводжуватись певним набором різних послуг. Очевидно, що зараз машинобудівні підприємства України переживають саме такий період, коли доцільно було б скористатися лізингом для розв'язання своїх інноваційних проблем, використовуючи при цьому досвід інших країн. Необхідність прискорення темпів оновлення техніки й технології в результаті скорочення термінів морального старіння обладнання,обумовлюють важливість розгляду лізінгових операцій також як ефективного засобу збуту продукції машинобудування й вирішення інноваційних проблем розвитку підприємств-споживачів. Але широкомасштабно використовувати лізинг можна тільки внаслідок створення привабливого стабільного інвестиційного клімату. Розширення масштабів лізингового кредиту в перспективі може звузити сферу використання довгострокового кредитування, дозволить підприємствам-лізингоодержувачам розширити

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

канали залучення коштів в оборот, оскільки лізинг дозволяє підприємствам отримувати обладнання і розпочинати його експлуатацію, не відволікаючи значних коштів з обороту.

Але в даному випадку не слід тішити себе надією на те, що створення "чудодійного" джерела фінансових ресурсів вирішить всі проблеми інноваційного розвитку. Справа не тільки в тому, що розвинуті країни володіють значно більшими ресурсами для розвитку НДДКР і впровадження їх результатів. Важливою причиною зростання науково-технічного потенціалу є перевага над іншими країнами в галузі менеджменту, ефективно діючого механізму впровадження та дифузії нововведень, сучасних організаційних форм.

Отже, особливої уваги вимагає вибір вітчизняними машинобудівними підприємствами адекватних форм організації новаторського процесу. Зростаючі масштаби сучасних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, їх складні взаємозв'язки із програмами капіталовкладень і промислового виробництва вимагають адекватних форм управління ними і обумовлюють необхідність створення організаційної форми нового типу, яка не лише грунтувалась би на сучасних наукових принципах з широким використанням математичного апарату, а і можливостях сучасних інформаційних технологій. Практично процес реорганізації управлінських структур стає перманентним і знаходиться у прямій залежності від змін у стратегії розвитку підприємства.

Необхідність ефективнішої координації та інтеграції діяльності окремих виробничих підрозділів в інноваційному процесі вимагає організації нової додаткової сполучної ланки керування – проектної. Цей рівень керування хоча й має різноманітні форми та певні особливості в окремих компаніях, є принциповим нововведенням в розвитку організаційної структури керування діяльністю промислових підприємств у сучасних умовах. Використання проектного підходу в плануванні і управлінні дозволить краще узгоджувати виконання етапів циклу "дослідження – розробка – виробництво", а також дотримуватися системних вимог до організації перспективного планування, таких як безперервність планування, динамічність, багатоваріантність і тісний взаємозв'язок різних інноваційних проектів. Реалізація системного підходу в управлінні проектами передбачає поряд зі зміною організаційної структури створення ефективних комунікаційних мереж. Вітчизняним підприємствам необхідно кардинально перебудувати свою складну і малоефективну структуру керування. Зміна умов фукціонування підприємства, необхідність адекватного пристосування до них повинні позначитись перш за все на перерозподілі функцій керування за рівнями відповідальності, формами їхньої взаємодії тощо. Мова йде насамперед про таку систему керування (принципи, функції, методи, організаційні структури), що породжена об'єктивною необхідністю і закономірностями перехідної економіки.

Від вибору форми організації новаторського процесу (як було показано) залежить ефективність виконання проекту. Але для успіху інновації, зрозуміло, лише правильної структурної організації явно не достатньо. Потрібно усвідомлене бачення в новаторстві пріоритетного напрямку діяльності підприємства, джерела його життєвої сили. Чітка стратегічна лінія, правильна організація новаторського процесу сприяє пошуку та впровадженню нового. У зв'язку з цим першорядне завдання полягає в створенні організаційної культури, творчого інноваційного клімату, що стимулюють персонал на нововедення. Характерна особливість організації інноваційної діяльності машинобудівного підприємства полягає в тому, що вона повинна передбачати як неодмінну умову моральне і матеріальне заохочення для висування робітниками нових технічних ідей і розробок, раціоналіза-

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

торських пропозицій і мати механізм створення необхідних умов для швидшого впровадження їх у виробництво.

Якість і своєчасність прийняття рішень у галузі управління інноваційною діяльністю, формування і ефективного використання інноваційного потенціалу значною мірою залежить від інформації про наукові кадри, матеріально-технічної забезпеченості діяльності, про наявність "заділу" наукових ідей і перспективних напрямів робіт тощо.

Отже, необхідність забезпечення інноваційної орієнтації підприємства робить актуальною проблему ефективного інформаційного забезпечення, сканування зовнішнього та внутрішнього середовища, ідентифікації реального сигналу зниження ділової активності, відмінного від фонового "шуму", опанування прийомів та методів стратегічного аналізу та створення сучасних баз стратегічної інформації для налагодження ефективної взаємодії між компонентами внутрішнього та зовнішнього середовища, вибору оптимальних альтернатив за основними напрямками господарської діяльності при формуванні адекватної цільової підсистеми системи менеджменту з врахуванням "стратегічних інформаційних потреб" підприємства. Як бачимо, унікальність сучасних проблем підприємства пов'язана з необхідністю враховувати темпи змін довкілля, зокрема технологічних змін. Зрозуміло, що відставання здатності виробничих систем пристосовуватися до його змін збільшує середній інтервал проявлення наслідків нової техніки і технології, обумовлює їх надінерційність, неможливість досягнення конкурентоспроможного рівня виробництва, вирішення проблем якості продукції, кращого задоволення потреб ринку. Аналіз інформаційного середовища машинобудівних підприємств показав, що наявні інформаційні системи не відповідають умовам максимальної ефективності внаслідок низки причин (неврегульованість, надмірна централізація обробки інформаційних потоків, низьке змістовне наповнення, низькопродуктивні морально та фізично застарілі технічні засоби) і, на жаль, є одним із суттєвих гальмівних факторів їх розвитку внаслідок втрати гнучкості управління. Крім того, в сфері управління були виявлені парадоксальні, на перший погляд, результати: проблемою іноді є не нестача інформації, а інформаційне перевантаження, надлишок "фонової" інформації. Причини виникнення цих недоліків такі: більшість інформаційних систем заснована на застарілих і дуже обширних системах звітів, бухгалтерські дані переважають інформацію про фактори внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств; в них не використовуються сучасні методи і моделі (функціональний аналіз, дослідження операцій, імітаційне моделювання тощо); більшість інформаційних систем застаріла і не відповідає поточним потребам, позбавлена комплексності, тому між елементами систем немає необхідних стійких зв'язків.

Отже, постає завдання усунути надмірність і тим самим підвищити ефективність обробки і використання корисної інформації в системах управління машинобудівного підприємства.

Інформаційна система повинна надавати необхідні дані для побудови адекватних моделей економічних процесів, що дають змогу не лише відстежувати поведінку інноваційної системи, складати прогноз її розвитку, а і аналізувати стійкість траєкторії її розвитку при прийнятті стратегічних рішень, характерними рисами яких є не лише важливість перспективних цілей та напрямків діяльності для підприємства та ідентифікація способів реалізації

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua

цілей підприємства, а і складна та маловідома структура проблемної ситуації, унікальність, віддалений часовий горизонт та високий ступінь невизначеності.

Встановлення загальних та часткових закономірностей економічних процесів і явищ як на мікро-, так і макрорівні дозволять не тільки впорядкувати та виявити недоліки існуючих систем інформації, а і виявити шляхи вдосконалення інформаційного забезпечення підприємства, запобігти величезній кількості помилок при реалізації інноваційних рішень, значно прискорити традиційні техніко-економічні розрахунки, скоротити трудомісткість, підвищити надійність та якість прогнозування, багатоваріантність обгрунтування комплесних економічних заходів, зокрема інноваційних. Основним фактором, що забезпечує дані функції, є використання сучасного арсеналу засобів та методичних прийомів прогнозного характеру не в епізодичному, а в перманентному режимі моніторингу стану факторів мікро- та макрооточення.

Тому в перелік нагальних для вирішення сучасним підприємством задач сьогодні входить розробка на якісно новому рівні власних принципів, методологічних основ створення економічних швидкодіючих та надійних інформаційних систем як найважливішої складової підсистеми управління інноваціями із врахуванням стратегічних інформаційних потреб підприємства.

Сьогодні, на нашу думку, вимагає вирішення завдання виняткової важливості: на основі поглибленої розробки теорії і методології сучасного менеджменту, узагальнення перевірених життям рекомендацій і практичного досвіду створити системне методичне, організаційне та інформаційне забезпечення для управління ефективністю і якістю процесів і результатів інноваційної діяльності, де подальший розвиток і визнання знайде тенденція до створення спеціалізованих інформаційних систем управління інноваціями, заснованих на сучасних ЕОМ і орієнтованих на аналіз багатоаспектної науково-технічної і організаційно-економічної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Особливо перспективним уявляється використання такого класу систем для формування інноваційної стратегії, застосування в цих системах ряду математичних моделей і алгоритмів формалізації інформаційного аналізу, що відкриває можливості для вироблення альтернатив рішень з управління і організації інновацій на різних рівнях функціонування.

Все це створює сприятливі можливості і реальні передумови для вирішення на інформаційній основі проблем управління інноваціями.

Lviv Polytechnic National University Institutional Repository http://ena.lp.edu.ua